

DE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS –
OPPORTUNITeiten VOOR VLAAMSE
ONDERNEMINGEN

SEPTEMBER 2021



VARIO

Vlaamse Adviesraad voor
Innoveren & Ondernemen



Vlaanderen
is ambitieus

De Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen (VARIO) adviseert de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement over het wetenschaps-, technologie-, innovatie-, industrie-, en ondernemerschapsbeleid. De raad doet dit zowel op eigen initiatief als op vraag. VARIO werd bij besluit opgericht door de Vlaamse Regering op 14 oktober 2016. VARIO werkt onafhankelijk van de Vlaamse Regering en de partijen in het werkveld. De voorzitter en de negen leden van VARIO zetelen in eigen naam:

Lieven Danneels (voorzitter)

Dirk Van Dyck (plaatsvervangend voorzitter)

Katrin Geyskens

Wim Haegeman

Johan Martens

Koen Vanhalst

Vanessa Vankerckhoven

Leen Van den Neste

Marc Van Sande

Reinhilde Veugelers

Het secretariaat is gevestigd in Brussel:

Koning Albert II-laan 35 bus 9

1030 Brussel

+32 (0)2 553 24 40

vario@vlaanderen.be

www.vario.be

**DE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS –
OPPORTUNITEITEN VOOR VLAAMSE
ONDERNEMINGEN**

SEPTEMBER 2021

COLOFON

Ontwerp: Vlaamse overheid/VARIO
2021

Alle publicaties zijn gratis te downloaden via www.vario.be of via <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties>

Coverfoto © www.shutterstock.com

AUTEURSRECHT

Alle auteursrechten voorbehouden. Mits de bronvermelding correct is, mogen deze uitgave of onderdelen van deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van VARIO. Een correcte bronvermelding bevat in elk geval een duidelijke vermelding van organisatienaam en naam en jaartal van de uitgave.

INHOUD

INHOUD	5	
Managementsamenvatting.....	1	
Executive summary.....	2	
Advies	3	
1. Totstandkoming advies	3	
1.1. VARIO-advies 17	3	
1.2. Vervolgtraject met een klankbordgroep	3	
1.3. De SDG's als kader	3	
1.4. Aansluitende adviezen	4	
2. Bedrijven en de SDG's van de 2030 agenda: een win-win	4	
3. Aanbevelingen	7	
3.1. Overkoepelende aanbevelingen	7	
3.1.1. De SDG's als kompas voor de relance biedt enorme opportuniteiten	7	
Aanbeveling 1. Gebruik de SDG's als kompas voor de relance en maak de bedrijven bewust van de opportuniteiten op een duurzaam verdienmodel die de relance hen biedt. Maak deze kansen kenbaar en promoot ze.		
3.1.2. "Vlaanderen in de wereld en de wereld in Vlaanderen" moet het motto zijn	8	
Aanbeveling 2. Bouw verder expertise op voor het oplossen van maatschappelijke uitdagingen die kaderen binnen de SDG's en zet zo onze Vlaamse bedrijven internationaal in de markt.		
3.1.3. Nood aan een overkoepelende strategie	9	
Aanbeveling 3. Zorg voor een overkoepelende strategie met scherpe en standvastige ambities en een duidelijk stappenplan.		
3.1.4. Consequent handelen	10	
Aanbeveling 4. Handel consequent naar de eigen strategie en zet maximaal in op duurzaam en innovatief aanbesteden.		
3.1.5. Belang van slimme regelgeving en normering	10	
Aanbeveling 5. Creëer markten met een slimme regelgeving en normering en vermijd dat regelgeving duurzame veranderingen in de weg staat.		
3.1.6. Impact monitoren	11	
Aanbeveling 6. Monitor of het gevoerde beleid de gewenste impact heeft.		
3.2. Aanbevelingen voor specifieke overheidsinitiatieven	11	
Aanbeveling 7. Zet een initiatief op de kaart specifiek gericht op internationale <i>business</i> opportuniteiten in het kader van de SDG's.		
Aanbeveling 8. Heb bijzondere aandacht voor KMO's, voor gezonde bedrijven die minder sterk staan in de nieuwe economie en voor start-ups en spin-offs.		
Aanbeveling 9. Bundel bestaande initiatieven en zoek synergiën. Leg daarbij meer de nadruk op de opportuniteiten.		
Aanbeveling 10. VARIO verwelkomt een platform waarop duurzaamheidsdata van Vlaamse bedrijven op transparante wijze worden verzameld.		
3.3. Aanbevelingen op niveau overheidsinstellingen	15	
3.3.1. Vlaams Agentschap voor Innoveren en Ondernemen (VLAIO)	15	
Aanbeveling 11. Neem het verduurzamen van alle bedrijven op in de missie van VLAIO.		
Aanbeveling 12. Bouw de SDG's structureel in de werking van VLAIO in.		
Aanbeveling 13. Steun binnen VLAIO enkel innovaties die een globaal positieve bijdrage leveren aan de SDG's.		
Aanbeveling 14. Maak binnen VLAIO nog meer gebruik van de expertise van MVO Vlaanderen.		
3.3.2. Flanders Investment & Trade (FIT)	17	
Aanbeveling 15. Zet met FIT nog meer in op het internationaal competitiever maken van onze bedrijven via verduurzamen en help hen opportuniteiten gelinkt aan de SDG's te grijpen.		
3.3.3. Overheidssteun aan bedrijven via andere kanalen	19	

	Aanbeveling 16. Zet via alle mogelijke overheidssteun bedrijven aan tot verduurzaming in de ruime betekenis van de SDG's.	
3.4.	Aanbeveling voor het onderwijs	19
	Aanbeveling 17. Zorg voor voldoende kennis en vaardigheden m.b.t. duurzaamheid bij iedereen in de maatschappij.	
4.	Samenstelling klankbordgroep	21
5.	Lijst van geraadpleegde experts	21

MANAGEMENTSAMENVATTING

Veel Vlaamse bedrijven zetten reeds in op duurzaamheid, in de ruime betekenis van de Sustainable Development Goals uit de Agenda 2030 van de Verenigde Naties. Er zijn verschillende redenen waarom alle bedrijven zullen mee moeten in het duurzaamheidsverhaal. VARIO wil met dit advies de nadruk leggen op de opportuniteiten die er zijn om van *purpose* ook *business* te maken. Inzetten op de SDG's zal niet alleen de competitiviteit en veerkracht van onze bedrijven verhogen, maar die van onze gehele regio. De relance na de covidcrisis is in die zin een uitgelezen momentum, met grote budgetten die in Vlaanderen en wereldwijd worden vrijgemaakt en dus ook met verdienkansen. We moeten in Vlaanderen ook verder bouwen aan expertise in oplossingen die bijdragen aan de realisatie van de SDG's en ons zo internationaal in de markt zetten. Met zijn 'Vlaamse Veerkracht'-plan schrijft Vlaanderen zich in in een transformatief innovatiebeleid. Daarbij worden innovatieve oplossingen en technologie ingezet om maatschappelijke uitdagingen aan te gaan zonder aan welvaart in te boeten.

Er kunnen drie trappen onderscheiden worden in hoe bedrijven omgaan met verduurzamen. Op de hoogste trap, die al onze bedrijven zouden moeten bereiken, zit het in de kern van de bedrijfsvoering. Dat houdt in dat hun kernactiviteit op een duurzame manier gebeurt. Soms, maar zeker niet altijd, betekent het dat ze een nieuwe kernactiviteit gaan doen, gericht op de SDG's. In wellicht het meest ideale geval, bestaat die kernactiviteit uit oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen waarvoor een grote markt bestaat en die economisch goed in elkaar zitten. Net zoals duurzaamheid in de kern moet zitten van de bedrijven, moet dat ook zo zijn voor de overheid.

Volgens VARIO moet de overheid in haar interactie met bedrijven op verschillende manieren en op verschillende niveaus, *business* uit *purpose* en het verduurzamen van bedrijfsmodellen stimuleren. Daartoe zijn specifieke initiatieven mogelijk, bijvoorbeeld gericht op internationale *business* opportuniteiten in het kader van de SDG's. Daarnaast moet aan alle mogelijke overheidssteun aan bedrijven de voorwaarde van een globaal positieve impact op de SDG's verbonden worden. In haar communicatie moet de overheid goede voorbeelden en vooral de verhalen van opportuniteiten in de verf zetten. VARIO is zich bewust van de veelheid aan initiatieven die al bestaan om bedrijven te helpen met verduurzamen en roept dan ook op tot bundeling en het zoeken van synergiën. VARIO doet ook aanbevelingen gericht aan VLAIO en FIT, en met betrekking tot onderwijs. Naast onder meer specifieke initiatieven, financiële steun en communicatie, zijn regelgeving en normering wellicht nog belangrijkere hefboomen die de overheid in handen heeft. Wanneer ze op een slimme manier worden gebruikt, kunnen ze namelijk markten creëren voor zaken die bijdragen aan het behalen van de SDG's. VARIO erkent dat er op verschillende niveaus binnen de overheid al goede evoluties in gang zijn gezet, en wil die met zijn aanbevelingen verder helpen verbeteren en versnellen.

EXECUTIVE SUMMARY

Many Flemish companies are already committed to sustainability, in the broad sense of the Sustainable Development Goals from the United Nations 2030 Agenda. There are various reasons why all companies should embrace sustainability. With this advice, VARIO wants to emphasise the opportunities that exist to turn purpose into business. Committing to the SDGs will not only increase the competitiveness and resilience of our companies, but also that of our entire region. In that sense, the relaunch after the covid crisis is an excellent momentum, with large budgets being released in Flanders and worldwide and therefore also with earning opportunities. In Flanders, we must also continue to build expertise in solutions that contribute to the realisation of the SDGs and thus position ourselves on the international market. With its 'Flemish Resilience' plan, Flanders is subscribing to a transformative innovation policy, in which innovative solutions and technology are used to tackle societal challenges without compromising prosperity.

Three steps can be distinguished in how companies deal with sustainability. At the highest level, which all our companies should achieve, it is in the core of their business operations. This means that their core activity is done in a sustainable way. Sometimes, but certainly not always, it means that they start doing a new core business, focused on the SDGs. Ideally, that core business should provide solutions to societal challenges for which there is a large market, and which are economically sound. Just as sustainability must be at the core of companies, it must also be at the core of the government.

According to VARIO, in its interaction with companies in different ways and at different levels, the government should stimulate business from purpose and making business models more sustainable. Specific initiatives are possible for this purpose, for example focused on international business opportunities in the framework of the SDGs. In addition, all possible government support to companies must be made conditional on a globally positive impact on the SDGs. In its communication, the government should highlight good examples and especially stories of opportunities. VARIO is aware of the multitude of initiatives that already exist to help companies become more sustainable and therefore calls for bundling and searching for synergies. VARIO also makes recommendations to VLAIO and FIT, and regarding education. In addition to specific initiatives, financial support and communication, among other things, regulations and standards are perhaps even more important levers in the hands of the government. Indeed, when used intelligently, they can create markets for things that contribute to the achievement of the SDGs. VARIO recognises that good evolutions have already been set in motion at various levels of government and wants to help improve and accelerate these further through its recommendations.



ADVIES

1. TOTSTANDKOMING ADVIES

1.1. VARIO-advies 17

In februari van dit jaar vestigde VARIO, met zijn advies 17 'De Sustainable Development Goals (SDG's) als kompas voor het wetenschaps-, innovatie en ondernemerschapsbeleid', de aandacht op het belang van de SDG's. In het advies formuleerde VARIO drie aanbevelingen aan de Vlaamse Regering:

1. Steun op een ambitieus, allesomvattend en coherent kader met de SDG's als kompas en werk een heldere visie uit op de rol van wetenschap, innovatie en ondernemerschap voor alle doelstellingen binnen dit kader;
2. Maak bedrijven meer bewust van de opportuniteiten die de SDG's voor hen inhouden;
3. Leer van de aanpak van onze benchmarklanden.

De raad pleitte er bovendien voor de relance na de covidcrisis en de grote hoeveelheid middelen die daarvoor worden vrijgemaakt, aan te grijpen om de maatschappelijke impact van wetenschap, innovatie en ondernemerschap verder te vergroten.

1.2. Vervolgtraject met een klankbordgroep

VARIO startte na het verschijnen van advies 17 met een vervolgtraject, vanuit de insteek dat de SDG's opportuniteiten zijn om onderzoek, innovatie en ondernemerschap in Vlaanderen te versterken en internationaal op de kaart te zetten, en met de nadruk op ondernemingen en *business opportunities*. Voor het tweede advies rond de SDG's heeft VARIO een klankbordgroep samengesteld bestaande uit vier VARIO-leden, Lieven Danneels, Johan Martens, Leen Van den Neste en Marc Van Sande, en vier externe experts, Marion De Bruyne (Vlerick Business School), Lieve Jacobs (CERA), Olivier Van Haute (Degroof Petercam) en Peter Wollaert (CIFAL). Het VARIO-advies 17 en de insteek voor het vervolg is bij deze klankbordgroep afgetoetst, en dit nieuwe VARIO-advies heeft in discussie met deze groep vorm gekregen in de loop van drie online vergaderingen, op 31 maart, 23 april en 24 juni. Verder steunde VARIO voor het advies op *deskresearch* en interviews. In VARIO-advies 17 is veel achtergrondinformatie m.b.t. de SDG's verzameld. We bouwen verder op deze informatie en alleen wat daaruit specifiek relevant is voor dit nieuwe advies wordt hier hernomen.

1.3. De SDG's als kader

Het kader dat de 2030 Agenda met de SDG's biedt, kan té breed lijken om er mee aan de slag te gaan. Er bestaan echter tools en methodieken om focus te leggen in waar je als overheid, bedrijf of organisatie op inzet, zonder het systemische uit het oog te verliezen.² Dat laatste is essentieel. Het is tegen de geest van de SDG's om er een aantal doelstellingen uit te pikken ('*cherry picking*'). VARIO heeft net gekozen voor de SDG's omwille van het allesomvattende en systemische kader dat ze bieden, dat bovendien ambitieus en wereldwijd is. Met de lancering van de SDG's in 2015,

¹ <https://www.vario.be/nl/publicaties/advies-17-de-sustainable-development-goals-als-kompas-voor-het-wetenschaps-innovatie>

² Bijv. materialiteit; zie verder.

is *peace* en *partnership* toegevoegd aan de tot dan gebruikte drie P's van duurzaamheid *people*, *profit* en *planet* (van drie naar vijf P's; waarbij *profit* is vervangen door het bredere *prosperity*). Het kader is daarmee meer normatief geworden en met ook meer aandacht voor internationale solidariteit. VARIO gaat in dit advies niet in op het realiseren van specifieke doelstellingen, noch op het bepalen welke doelstellingen prioritair zijn.

1.4. Aansluitende adviezen

In juni kreeg VARIO van minister-president Jan Jambon een vraag om advies bij het ontwerp van vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO4). Omwille van de raakvlakken met het adviestraject over de SDG's, brengt VARIO zijn advies bij de VSDO en voorliggend advies parallel uit. De VARIO-adviezen over de SDG's en het VARIO-advies 21 over de VSDO zijn samen te bekijken.

In een schriftelijke reactie op het VARIO-advies 17 vroeg minister Crevits VARIO om ook een visie te ontwikkelen op een goede beleidsmix tussen bottom-up steun, waar Vlaanderen in het verleden vooral heeft op ingezet, en een meer thematische/missiegerichte aanpak. VARIO zal deze vraag in een apart advies beantwoorden.

2. BEDRIJVEN EN DE SDG'S VAN DE 2030 AGENDA: EEN WIN-WIN

Bedrijven streven steeds vaker, behalve financiële winsten (*profit*) ook maatschappelijke doelen (*purpose*) na. Tegelijk gaan sociale organisaties vaker, met succes, ook financiële winst beogen. Profit organisaties/bedrijven en *social profit* organisaties groeien dus meer en meer naar elkaar toe. Dit is de zogenaamde *Hybridization Movement*, waarbij de hybride organisaties vaak voor uitdagingen staan omdat ze verschillende organisatiemodellen, met onder meer andere wetgeving en andere financieringsmogelijkheden, trachten te combineren.³

Trends binnen o.m. duurzaamheidsrapportering tonen een stijgende maturiteit van duurzaamheidskaders en rapporteringsstandaarden.⁴ Daarnaast is er een groeiende markt voor duurzame activiteiten.⁵ De redenen waarom bedrijven aandacht hebben voor duurzaamheid zijn divers (zie Figuur 1). Het is echter duidelijk dat het nog te weinig wordt gezien als een (markt)opportunity

Er is een groep van bedrijven waar *profit* en *purpose* al hand in hand gaan in het businessmodel, die in de SDG's inderdaad *business opportunities* hebben gezien, bijvoorbeeld Ekopak, Bioelectric en Too Good To Go. Deze groep bedrijven brengt mee een duurzaamheidstransformatie op gang in een tweede groep bedrijven, in een B2B-context. Die tweede groep van bedrijven is numeriek veel belangrijker. De transformatie daar vraagt investeringen die de kostenbasis voor die bedrijven niet noodzakelijk naar beneden brengen en hun competitiviteit niet noodzakelijk verbeteren, althans niet op korte termijn.

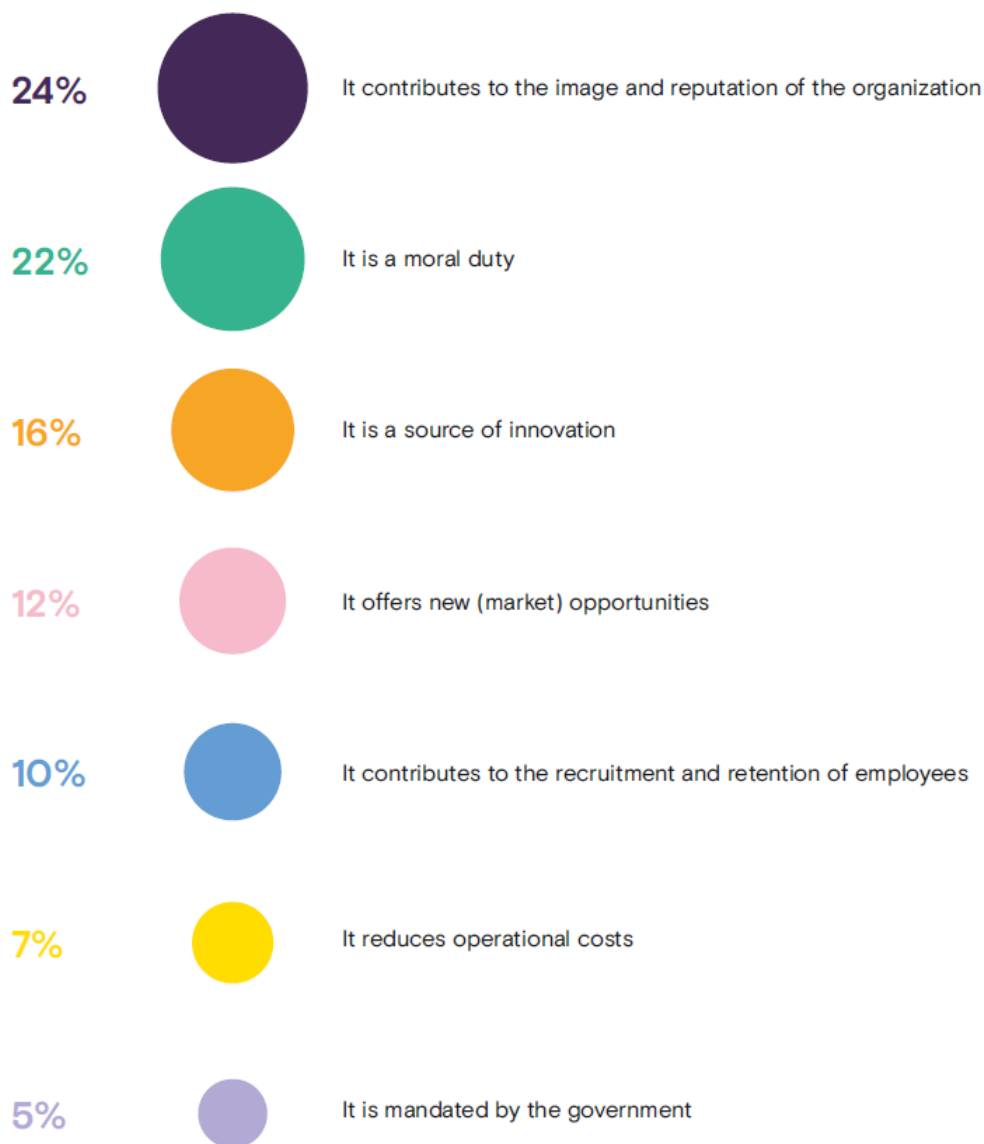
³ Battilana, J., Lee, M., Walker, J., & Dorsey, C. (2012). *In search of the hybrid ideal*. *Stanford Social Innovation Review*, 10(3), 50-55. https://ssir.org/articles/entry/in_search_of_the_hybrid_ideal#

⁴ Sustenuto (2020). *Haalbaarheidsstudie transparantiebenchmark*. Eindverslag.

⁵ Sustenuto (2020).



Figuur 1: Motivatie van Belgische organisaties en bedrijven om aandacht te hebben voor duurzaamheid (in %)



Bron: AMS SDG-barometer 2020⁶

Daarnaast zullen de toenemende rapporteringsverplichting voor financiële instellingen en grote bedrijven, een steeds grotere druk leggen op (toeleverings)bedrijven. Deze verplichtingen komen vooral van het Europese niveau (zie Box 1) en maken, samen met onder meer de Green Deal en het Next Generation EU herstelplan, duidelijk dat voor de EU duurzame bedrijfsvoering een differentiërende factor tot op het geopolitieke niveau is geworden.

Box 1 Europese regelgeving i.h.k.v. duurzaamheidsrapportering

Sinds 10 maart 2021 is in de EU de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) van kracht. Die verplicht verzekeraars, beleggingsinstellingen, kredietinstellingen enz., om informatie te verstrekken over de duurzaamheidsrisico's. De EU Taxonomy⁷, een lijst met economische

⁶ <https://www.antwerpmanagementschool.be/nl/onderzoek/duurzame-transformatie/research-1/sdg-barometer-2020>

⁷ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/eu-taxonomy-sustainable-activities_en

activiteiten die als duurzaam kunnen beschouwd worden, is daarbij een hulpmiddel voor investeerders. Op 21 april 2021 werd ook een voorstel voor een nieuwe EU-richtlijn voor duurzaamheidsrapportering bekend gemaakt, de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)⁸. De rapporteringsverplichting zou daarmee uitgebreid worden naar alle grote (al dan niet beursgenoteerde) ondernemingen en alle beursgenoteerde ondernemingen, micro-ondernemingen uitgezonderd.⁹ Het aantal bedrijven dat moet rapporteren zou daarmee naar schatting verviervoudigen. Tegelijk wil men ingediende rapporten meer controleren. Er komt daarnaast, wellicht nog dit jaar, een nieuwe EU-wet die bedrijven verplicht om rekening te houden met mensenrechten en milieustandaarden in hun waardeketen (*due diligence*).¹⁰

Alle bedrijven zullen dus moeten verduurzamen. Dat zal onder meer nodig zijn o.w.v. de groeiende druk naar transparantie. Veel interessanter wordt het echter wanneer men focust op de opportuniteiten. Volgens een schatting van de Business & Sustainable Development Commission in 2017, houdt de realisatie van de SDG's jaarlijks minimaal 12 biljoen dollar aan marktkansen in.¹¹ Die marktkansen zouden voor meer dan de helft in ontwikkelingslanden liggen.¹² Met de relance na de covidcrisis worden in Vlaanderen en wereldwijd grote budgetten vrijgemaakt voor duurzame transformaties, waarin nog meer opportuniteiten zitten.

Verduurzamen zal bedrijven competitiever en veerkrachtiger maken. De dubbele doelstellingen van *profit* en *purpose* gaan niet ten koste van elkaar, maar versterken elkaar.¹³ Duurzame bedrijven doen het (op termijn) ook financieel beter.¹⁴ Al meer dan tien jaar geleden werd er in de Harvard Business Review op gewezen dat inzetten op duurzaamheid (daar in de engere zin van *planet*) een competitief voordeel oplevert en dat het de voornaamste drijfveer moet zijn voor innovatie.¹⁵

Er kunnen verschillende trappen onderscheiden worden in hoe bedrijven omgaan met verduurzamen. In de laagste trap beperkt men zich tot voldoen aan vragen en (rapporterings)verplichtingen die van buitenaf komen (*compliance*). Op een tweede trap, probeert men een positieve bijdrage te leveren via liefdadigheid of randaspecten van de bedrijfsvoering, zoals gezonde maaltijden en fietsen voor het personeel. Op de derde en hoogste trap, die al onze bedrijven zouden moeten bereiken, zit het in de kern van de bedrijfsvoering. Dat betekent niet (noodzakelijk) dat bedrijven een nieuwe kernactiviteit gaan doen, gericht op de SDG's, maar wél dat hun kernactiviteit op een duurzame manier gebeurt. In wellicht het meest ideale geval, bestaat die kernactiviteit uit oplossingen voor uitdagingen die kaderen binnen de SDG's, waarvoor een grote markt bestaat en die economisch goed in elkaar zitten.

Het is deze derde en hoogste trap waarop VARIO met dit advies het accent wil leggen omdat die nog onvoldoende *top-of-mind* is bij overheid én bedrijven.

⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_21_1806

⁹ Met 'grote ondernemingen' worden in dit verband ondernemingen bedoeld die meer dan twee van de drie volgende criteria overschrijden: een balanstotaal van 20 miljoen euro; netto-omzet van 40 miljoen euro; en een gemiddeld aantal werknemers gedurende het boekjaar van meer dan 250.

¹⁰ <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/press-room/20210304IPR99216/ep-bedrijven-mogen-niet-langer-ongestraft-schade-toebrengen-aan-mens-of-milieu>

¹¹ Business & Sustainable Development Commission (2017). *Better Business Better World*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2399BetterBusinessBetterWorld.pdf>

¹² Zie ook Hoek, M. (2018). *The Trillion Dollar Shift. Achieving the Sustainable Development Goals. Business for Good is Good business.* Routledge.

¹³ Edmans, A. (2020). *Grow the Pie. How Great Companies Deliver both Purpose and Profit.* Cambridge University Press.

¹⁴ Whelan, Y., Atz, U., Van Holt, T. & Clark, C. (2021) *CFA ESG and Financial Performance: Uncovering the Relationship by Aggregating Evidence from 1,000 Plus Studies Published between 2015 – 2020*. NYU Stern Center for Sustainable Business. [NYU-RAM_ESG-Paper_2021_Rev_0.pdf](https://www.stern.nyu.edu/assets/pdf/papers/2021/01/Whelan-Atz-VanHolt-Clark-2021-01.pdf)

¹⁵ Nidumolu, R., Prahalad, C.K. & Rangaswami, M.R. (2009). *Why Sustainability Is Now the Key Driver of Innovation*. *Harvard Business Review*, September 2009, 57-64. <https://hbr.org/2009/09/why-sustainability-is-now-the-key-driver-of-innovation>

3. AANBEVELINGEN

Het zal voor de meeste bedrijven een stapsgewijs proces zijn om duurzaamheid in de kern van hun bedrijfsvoering te krijgen. Duurzaamheid hoeft echter geen synoniem te zijn van trage processen en/of hoge kosten. Sommige opportuniteiten kunnen ook snel renderen. Uiteraard moeten bedrijven en bedrijfsorganisaties zelf hun verantwoordelijkheden nemen. Vandaag gebeurt er ook al veel, zoals bijv door VOKA, Agoria en Essenscia. Een aantal voorbeelden van acties zijn te vinden in de bijlage van het advies 17. De focus hier ligt op de hefboomen die de overheid heeft.

Eerst formuleren we een aantal overkoepelende aanbevelingen. Vervolgens bevelen we een aantal specifieke initiatieven aan die de Vlaamse overheid kan nemen, idealiter georganiseerd over beleidsdomeinen heen, om zoveel mogelijk bedrijven te bereiken en *business* uit *purpose* te stimuleren en het proces van verduurzamen van bedrijfsmodellen te versnellen en te verdiepen.

Verder moet duurzaamheid ook in de kern van de overheid(sinstellingen) zelf zitten. Daartoe formuleren we een aantal aanbevelingen aan de overheid op verschillende niveaus. Op alle niveaus is er beweging te zien in de richting van meer duurzaamheid maar is er tegelijk nog (veel) ruimte voor verbetering. Tot slot ziet VARIO ook een belangrijke rol voor het onderwijs.

3.1. Overkoepelende aanbevelingen

3.1.1. De SDG's als kompas voor de relance biedt enorme opportuniteiten

De 2030 Agenda met de SDG's, is een kader dat de globale uitdagingen waarvoor we staan op een systemische manier bij elkaar brengt. Die SDG's realiseren zonder economische krimp kan alleen via innovatieve oplossingen en technologie.¹⁶ De coronacrisis heeft nog acuter aangetoond dat ons huidige groeimodel niet langer houdbaar is en we moeten evolueren naar een 'nieuwe economie' met een duurzamer groeimodel, d.w.z. klimaatneutraal, circulair, inclusief en met eerlijke ketens.¹⁷ Innovatie zal hier meer dan ooit de onderscheidende factor zijn (zie Aghion¹⁸, Perez¹⁹). We moeten inzetten op een 'transformatief' innovatiemodel.

Europa trekt sinds 2020 volop de kaart van de transformatieve innovatie. De Europese Green Deal zet hier een enorme hefboom op. Ook de heropbouw na de covidcrisis wordt aangegrepen om een duurzame omslag te maken. In Europa gebeurt dat onder impuls van het Next Generation EU herstelplan. Dat Europese herstelplan legt de nadruk op een dubbele transitie: klimaat en digitalisering. "*Research, innovation and education are also key drivers for Europe's sustainable and inclusive recovery, boosting the resilience of our production sectors, the competitiveness of our economies and the transformation of our socio-economic systems*", aldus Eurocommissaris voor Innovatie Mariya Gabriel.²⁰

¹⁶ Een rapport van het Good Tech Lab geeft bijvoorbeeld per SDG aan wat voor technologie zou kunnen bijdragen tot de realisatie. Tincq, B., Cunha Brito, M. & Sinet, L. (2019). *The Frontiers of Impact Tech: Moonshots Worth Taking in the 21st century*. Paris: Good Tech Lab. <https://www.goodtechlab.io/reports>.

¹⁷ Zie bijvoorbeeld <https://www.nieuwebusinessagenda.nl/nba-2020/nieuwe-businessagenda/>

¹⁸ Aghion, Ph., Antonin, C. & Bunel S. (2021). *The Power of Creative destruction. Economic Upheaval and the Wealth of Nations*. Harvard University Press.

¹⁹ Zie bijvoorbeeld het debat met als titel 'Harnessing data for green growth' van 12 augustus 2019, met naast Carlota Perez ook Kate Raworth en Mariana Mazzucato, georganiseerd aan het Institute for Public Purpose (London) <https://www.youtube.com/watch?v=QzMH9HLGtLk>

²⁰ In de sessie 'All inclusive recovery for a stronger Europe' tijdens de European Research and Innovation Days 2020. <https://ec.europa.eu/research-and-innovation/en/events/upcoming-events/research-innovation-days/2020>.

Aanbeveling 1. Gebruik de SDG's als kompas voor de relance en maak de bedrijven bewust van de opportuniteiten op een duurzaam verdienmodel die de relance hen biedt. Maak deze kansen kenbaar en promoot ze.

- Ook Vlaanderen stapt onder meer met zijn 'Vlaamse Veerkracht'-plan mee in het verhaal van een transformatief innovatiebeleid met als speerpunten onder meer digitalisering, circulaire economie, vergroening publieke infrastructuur en openbaar vervoer, onderwijs en opleiding, groene energie en gezondheidszorg. VARIO ziet de SDG's hiervoor als kompas en alle actoren uit de *quadruple helix* hebben daarbij een rol te spelen. VARIO focust hier op de bedrijven en vooral op de hefboomen die de overheid heeft om de bedrijven mee te krijgen in het verhaal. Die bedrijven moeten ten volle bewust gemaakt worden van de kansen die de relance hen biedt om bij te dragen aan de SDG's in brede zin én om nieuwe *business* te genereren, m.a.w. van de enorme opportuniteiten op een duurzaam verdienmodel. De overheid heeft een rol om deze kansen kenbaar te maken en te promoten.

3.1.2. “Vlaanderen in de wereld en de wereld in Vlaanderen” moet het motto zijn

België scoort goed voor SDG9 (Industrie, Innovatie en infrastructuur).²¹ Dat is onder meer dankzij de beschikbare financiële middelen voor O&O. Tegelijk tonen de slechtere scores voor de meeste van de andere SDG's dat de (niet-financiële) maatschappelijke impact van innovatie verhoogd moet worden. De impact van de publieke O&O-investeringen kwam in VARIO-advies 14²² ook naar voor als één van zeven zwakke schakels om van Vlaanderen een top innovatieve kennisregio te maken. Inzetten op de SDG's zal niet alleen onze bedrijven, maar onze gehele regio veerkrachtiger en competitiever maken, en past ook met de ambitie om een top innovatieve kennisregio te worden. De Europese benchmarklanden waar we naar kijken, Zwitserland, Denemarken, Zweden, Finland en Nederland²³, doen het niet toevallig doorgaans ook goed in internationale rankings m.b.t. het realiseren van de SDG's. In die zin is het erg positief dat België in de ranking door de UNSDSN en de Bertelsmann Stichting van landen wereldwijd, dit jaar is gestegen naar een 5^e plaats, t.o.v. een 11^e plaats in 2020.²⁴ België laat daar enkel nog Finland, Zweden, Denemarken en Duitsland aan zich voorafgaan. Opvallend is dat de inschattingen nogal verschillen naar gelang welke indicatoren worden gemonitord voor elk van de doelstellingen. In de meest recente Europese ranking, waar iets andere indicatoren worden gemeten, staat België bijvoorbeeld 'slechts' op een 13^e plaats.²⁵ Voor Vlaanderen apart is geen ranking beschikbaar. Het is wel zo dat zelfs de landen die het hoogste in de rankings staan, voor vele of zelfs de meeste SDG's niet op koers zitten om ze te behalen. De laatste jaren groeit bovendien de aandacht voor het feit dat landen die het binnen de eigen grenzen relatief goed doen, over het algemeen een

²¹ Althans in de Europese ranking van het United Nations Sustainable Development Solutions Network (UNSDSN). UNSDSN & IEEP (2020). [2020 Europe Sustainable Development Report](https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopmentreport/2020/europe_sustainable_development_report_2020.pdf), https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopmentreport/2020/europe_sustainable_development_report_2020.pdf

²² VARIO (2020). [Naar de top van kennis- en innovatieregio's in 2030](https://www.vario.be/nl/publicaties/advies-14-naar-de-top-van-kennis-innovatieregio%E2%80%99s-2030). Advies 14. <https://www.vario.be/nl/publicaties/advies-14-naar-de-top-van-kennis-innovatieregio%E2%80%99s-2030>

²³ VARIO (2020). [Innovatieve benchmarklanden en -regio's voor Vlaanderen](https://www.vario.be/nl/publicaties/advies-10-innovatieve-benchmarklanden-regio%E2%80%99s-voor-vlaanderen). Advies 10. <https://www.vario.be/nl/publicaties/advies-10-innovatieve-benchmarklanden-regio%E2%80%99s-voor-vlaanderen>

²⁴ <https://sdgindex.org/reports/sustainable-development-report-2021/>

²⁵ UNSDSN & IEEP (2020). [2020 Europe Sustainable Development Report](https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopmentreport/2020/europe_sustainable_development_report_2020.pdf).

https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopmentreport/2020/europe_sustainable_development_report_2020.pdf

grote negatieve impact hebben op andere landen.²⁶ Ook dat moet mee in rekening gebracht worden.

Aanbeveling 2. Bouw verder expertise op voor het oplossen van maatschappelijke uitdagingen die kaderen binnen de SDG's en zet zo onze Vlaamse bedrijven internationaal in de markt.

- Als we in Vlaanderen inzetten op een strategie die gaat voor duurzaamheid in de brede betekenis van het realiseren van de SDG's, dan kiezen we voor kwaliteit. Dit impliceert dat we een stevige economie nodig hebben, waarbij veel mensen aan de slag zijn en een bijdrage leveren aan het geheel. Die sterke economie kunnen we enkel bouwen op het creëren van toegevoegde waarde en export. Export - Vlaanderen in de wereld - is de motor van onze economie. Ook daar biedt het kansen als we ons op de SDG's richten. Vlaanderen heeft geen grondstoffen, noch een grote thuismarkt, maar kan unieke expertise opbouwen die in de wereld gewaardeerd wordt. Zo kunnen we 'duurzaam geld' van internationale investeerders naar ons toe trekken en zo komt de wereld naar Vlaanderen.

3.1.3. Nood aan een overkoepelende strategie

Aanbeveling 3. Zorg voor een overkoepelende strategie met scherpe en standvastige ambities en een duidelijk stappenplan.

- Zoals ook benadrukt in VARIO-advies 17, is er regeringsbreed in eerste instantie nood aan een allesomvattend kader, een strategie, met duidelijke uitgangspunten en ambitieuze, maar haalbare doelstellingen. Vlaanderen heeft met Visie 2050 en Vizier 2030 (legislatuur 2014-2019) een vertaling van de SDG's naar een Vlaamse context met eigen prioriteiten en accenten. Visie 2050 is VSDO3 (derde Vlaamse Strategie voor Duurzame Ontwikkeling). Een ontwerp voor de VSDO4 is al goedgekeurd door de Vlaamse Regering.²⁷ Potentieel kan de VSDO de nood aan een overkoepelende strategie invullen. De Vlaamse Regering zou er zich dan echter duidelijker en nadrukkelijker moeten naar richten. Belangrijke beslissingen en keuzes moeten passen met die strategie, zoals bijvoorbeeld n.a.v. de Important Projects of Common European Interest (IPCEI's)²⁸. Positief is dat *top down* keuzes die de overheid al maakte, stroken met de SDG's, zoals bijvoorbeeld voor de IPCEI waterstof en de IPCEI batterijen, en dat moet zeker zo blijven.
- Het bedrijfsleven geeft zelf aan dat een duidelijk algemeen beleidskader essentieel is.²⁹ Maatschappelijke transities leiden tot businessmodeltransformaties, en niet omgekeerd. De overheid moet daarbij scherpe ambities stellen en standvastig zijn. Duidelijke en heldere keuzes als 'alle bedrijfswagens emissievrij tegen 2026' uit het federale regeerakkoord vindt VARIO in die context positief.

²⁶ <https://dashboards.sdindex.org/rankings/spillovers>

²⁷ <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/?search=duurzame>

²⁸ Zie VARIO (2020). Strategische verkenning Important Projects of Common European Interest (IPCEI). Deel I: waterstof. Advies 12, voor de IPCEI rond waterstof (<https://www.vario.be/nl/publicaties/advies-12-strategische-verkenning-important-projects-common-european-interest-ipcei-deel>), en lopend VARIO-adviestraject voor de andere IPCEI's.

²⁹ PWC, rapport in opdracht van het Departement Omgeving (2019). *Groene business modellen. Hoe kunnen bedrijven ermee aan de slag?* <https://archieff-algemeen.omgeving.vlaanderen.be/xmlui/handle/acd/229984>

- Voor bedrijven is het belangrijk dat de overheid ook concrete tussenstappen formuleert voor langetermijndoelstellingen, en duidelijk is over de snelheid waarmee de transities op korte en middellange termijn vorm zullen krijgen.³⁰
- Samen met een overkoepelend strategie, moet ook een visie ontwikkeld worden op hoe alle geledingen van de overheid aan de strategie zullen bijdragen (zie bijvoorbeeld verder: VLAIO, FIT en Publieke Investeringsmaatschappijen)

3.1.4. Consequent handelen

Aanbeveling 4. Handel consequent naar de eigen strategie en zet maximaal in op duurzaam en innovatief aanbesteden.

- Consequent handelen door de overheid wordt door bedrijven als een belangrijk signaal gezien.³¹ Daarbij hoort het aligneren van beleid op verschillende domeinen: innovatiebeleid (welke type projecten en ondernemingen steunt men), fiscaal beleid, aankoopbeleid, communicatiebeleid enz.
- Om onze welvaart te behouden, en tegelijk vooruitgang te maken op de andere SDG's, hebben we innovatie nodig (zie hoger). De link tussen *business opportunities* en duurzaamheid verloopt via innovatie. De overheid heeft met duurzaam en innovatief aanbesteden een grote hefboom, die vandaag nog onvoldoende hiervoor wordt benut. In Vlaanderen wordt door de publieke actoren op de verschillende beleidsniveaus jaarlijks 30 tot 40 miljard euro aan overheidsaankopen besteed. Om de impact van dergelijke overheidsaankopen te verhogen d.m.v. duurzaam en innovatief aanbesteden, is er nood aan een integrale governance-aanpak met voldoende kritische massa, slimme KPI's, een innovatie-stimulerende wetgeving en algemene attitude.³²

3.1.5. Belang van slimme regelgeving en normering

Aanbeveling 5. Creëer markten met een slimme regelgeving en normering en vermijd dat regelgeving duurzame veranderingen in de weg staat.

- Normering moet op een slimme manier gebruikt worden om markten te creëren voor duurzame oplossingen, bijvoorbeeld zoals al gebeurde i.h.k.v. energieprestaties van woningen. Normering kan al dan niet gecombineerd worden met financiële stimuli.
- Wetgeving kan ook in de weg staan van duurzame veranderingen. VARIO stelt voor dat nieuwe wetgeving in elk geval vooraf wordt gescreend op zijn effect op duurzaamheid, in de brede betekenis van de SDG's.

³⁰ C

³¹ PWC, rapport

³² Zie VARIO (2019). *Kopen bij start ups*. Advies 9. <https://www.vario.be/nl/publicaties/advies-9-kopen-bij-startups>



- Zorg er via het internaliseren van externe kosten voor dat duurzame bedrijven geen competitief nadeel hebben, zorg m.a.w. voor een *level-playing field*.³³ Een voorbeeld daarvan is een CO₂-taks. Aghion³⁴ pleit voor zo'n taks, gecombineerd met onder meer subsidies voor groene innovatie. Dit soort ingrepen wordt beter op een hoger niveau georganiseerd (Europees?), maar ook op kleinere geografische schaal kan het doeltreffend zijn.³⁵ In elk geval moet er over gewaakt worden dat regelgeving internationale markten openhoudt.

3.1.6. Impact monitoren

Aanbeveling 6. Monitor of het gevoerde beleid de gewenste impact heeft.

- Als het gevoerde beleid goed werkt, zullen er positieve effecten zijn op het behalen van de SDG's, inclusief de economische competitiviteit. In principe kunnen de indicatoren van Vizier 2030 dienen om op te volgen of dit effectief het geval is.³⁶ Zij meten immers de voortgang op 53 doelstellingen die een vertaling zijn van de SDG's naar een Vlaamse context. VARIO wijst er evenwel op dat er momenteel onvoldoende aandacht is voor de rol die wetenschap, innovatie en ondernemerschap kan spelen voor elk van de doelstellingen (zie VARIO-advies 21 'Ontwerp vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling', dat parallel met voorliggend advies wordt gepubliceerd). Bovendien zijn de indicatoren als set moeilijk internationaal te vergelijken. Aangezien Vizier 2030 dynamisch en evolutief is opgevat, suggereert VARIO om de doelstellingen en indicatorenset op deze punten bij te sturen.

3.2. Aanbevelingen voor specifieke overheidsinitiatieven

Aanbeveling 7. Zet een initiatief op de kaart specifiek gericht op internationale *business* opportuniteiten in het kader van de SDG's.

Op federaal niveau is er de Business Partnership Facility (BPF)³⁷ die financiële steun geeft aan bedrijven die bijdragen aan de SDG's in ontwikkelingslanden. De BPF is opgericht en gefinancierd door het Belgische Directoraat-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking (DGD) om de particuliere sector te betrekken bij het realiseren van de SDG's in ontwikkelingslanden. De Koning Boudewijnstichting doet het operationele beheer. Uit het overzicht van projecten blijkt dat vooral bedrijven uit de ontwikkelingslanden zelf worden gesteund. Op Vlaams niveau, heeft FIT in zijn landenoverzicht aandacht voor opportuniteiten per land, maar niet gelinkt aan SDG's.³⁸

³³ zie ook PWC, rapport in opdracht van het Departement Omgeving (2019). *Groene business modellen. Hoe kunnen bedrijven ermee aan de slag?* <https://archieff-algemeen.omgeving.vlaanderen.be/xmlui/handle/acd/229984>

³⁴ Aghion, Ph., Antonin, C. & Bunel S. (2021). *The Power of Creative Destruction. Economic Upheaval and the Wealth of Nations*. Harvard University Press.

³⁵ zie Trends artikel 13/05/2021 voor België, dat verwijst naar simulaties van de Nationale Bank: <https://trends.knack.be/economie/beleid/wat-betekent-een-koolstoftaks-voor-onze-economie/article-longread-1733557.html>

³⁶ <https://do.vlaanderen.be/vizier2030>

³⁷ <https://businesspartnershipfacility.be/nl/>

³⁸ <https://www.flandersinvestmentandtrade.com/export/landen>

Internationaal kan het Finse ‘Developing Markets Platform’³⁹ als voorbeeld dienen. Enerzijds gaat het daarbij om het oplossen van globale uitdagingen via innovatie, anderzijds om Finse bedrijven toegang geven tot internationale groeiemarkten in tijden met beperkte groei van de eigen markt. Het is een initiatief van onder meer Business Finland, het equivalent van het Vlaamse FIT en VLAIO samen, dat sterk *business* en export gericht is. Het platform beschrijft zijn doelstellingen zelf als volgt: “*De zich ontwikkelende markten in heel Afrika en Azië blijven veel sneller groeien dan de traditionele markten. Ontwikkelingsbanken en de VN investeren enorme bedragen in duurzame en schaalbare oplossingen voor deze markten. Finland heeft de technologie, de vaardigheden en de geloofwaardigheid om dergelijke oplossingen te leveren. Het Developing Markets Platform (voorheen BEAM-programma⁴⁰; dit programma had een budget van 50 miljoen euro voor de periode 2015-2019) combineert de diensten van Business Finland met die van het ministerie van Buitenlandse Zaken, het Finnpartnerschap en andere belangrijke partners. We helpen Finse bedrijven en hun partners toegang te krijgen tot Afrikaanse en Aziatische groeiemarkten op een manier die compatibel is met de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling van de VN (SDG’s). Wij bieden informatie, advies, contacten en projectfinanciering voor ontwikkelingsmarkten.*”

- VARIO raadt aan om het Finse initiatief en de doeltreffendheid ervan te onderzoeken. Wat kunnen we daaruit leren en wat kunnen we daaruit vertalen naar Vlaanderen?
- VARIO beveelt in deze context, maar ook los daarvan, een nog sterkere samenwerking aan tussen VLAIO en FIT. Een betere afstemming van Vlaams en internationaal beleid zal voor beide organisaties, die tegelijk ook hun eigenheid en deels een ander doelpubliek hebben en moeten behouden, voordelig zijn.
- Volgens VARIO moet een initiatief gericht op concrete *business opportunities* i.h.k.v. de SDG’s zeker internationaal gericht zijn.
- VARIO vindt dat er voor dergelijk initiatief geen thematische keuzes mogen gemaakt worden. Ook hier moet het brede kader van de SDG’s gehanteerd worden.

Aanbeveling 8. Heb bijzondere aandacht voor KMO’s, voor gezonde bedrijven die minder sterk staan in de nieuwe economie en voorstart-ups en spin-offs.

Er bestaan generieke tools, methodieken en principes die van toepassing zijn op elk type bedrijf en alle SDG’s waarop wordt ingezet. Materialiteit is bijvoorbeeld een belangrijk algemeen principe. Een thema is volgens de GRI-Standards materieel als het een significante impact heeft op economie, milieu of mensen, of als het voor de stakeholders van invloed is op hun oordeel of beslissingen. Een voorbeeld van een tool is de Sustatool⁴¹ die is te vinden op de website van MVO Vlaanderen. Hiermee kunnen kleine bedrijven of KMO’s concreet werk maken van verduurzamen. Er bestaan nog vele andere, gelijkaardige tools.

Naast die generieke zaken, is er volgens VARIO wel aandacht nodig voor een aantal groepen van bedrijven en de specifieke problemen waar zij tegenaanlopen.

³⁹ <https://www.businessfinland.fi/en/for-finnish-customers/services/programs/developing-markets-platform>

⁴⁰ Voor een evaluatie van dit programma, zie: https://um.fi/development-cooperation-evaluation-reports-comprehensive-evaluations/-/asset_publisher/nBPgGHSrA13/content/beamin-kehitt-c3-a4v-c3-a4n-arvioinnin-loppuraportti-synteesi-p-c3-a4-c3-a4tuloksista/384998

⁴¹ <https://www.mvovlaanderen.be/sustatool/algemeen>

- Er wordt al veel georganiseerd om KMO's te ondersteunen. VARIO vraagt echter goed op te volgen hoe te grote druk op die kleine bedrijven (vanuit de grotere) kan vermeden worden of hoe daaraan kan worden geredieerd (zie al de transparantiebenchmark verder).
- Bijzondere begeleiding is nodig voor bedrijven die in de traditionele economie wel wendbaar zijn maar die omwille van de aard van hun product of processen een minder goede startpositie hebben in de nieuwe economie, en een dringende nood hebben aan reconversieplannen.⁴² Het begeleiden van dit soort bedrijven is momenteel al deel van de opdracht van de clusters en moet zeker verdergezet worden.
- Start-ups en spin-offs hebben het voordeel dat ze geen historische, niet-duurzame 'bagage' hebben. Dat maakt dat een duurzaam bedrijfsmodel daar vaak makkelijker is te organiseren dan in bestaande bedrijven. Volgens VARIO kunnen meer spin-offs en start ups in die richting gestuurd worden, omdat ze dat niet altijd uit zichzelf doen.

Aanbeveling 9. Bundel bestaande initiatieven en zoek synergiën. Leg daarbij meer de nadruk op de opportuniteiten.

Zoals blijkt uit de bijlage van VARIO-advies 17 bestaat er aan veelheid aan initiatieven, van binnen en buiten de overheid, om bedrijven te stimuleren tot en te helpen met verduurzamen. Omwille van die veelheid aan initiatieven is niet getracht om exhaustief te zijn in het overzicht dat daar wordt gegeven. Nog relevant om toe te voegen zijn bijvoorbeeld de Vlaamse Green Deals⁴³ en de internationale Future-Fit Business Benchmark⁴⁴.

- Een bundeling van bestaande initiatieven, het creëren van synergiën, is wellicht aangewezen om de doelmatigheid te verhogen. Zeker initiatieven die vanuit de overheid zelf komen, zouden moeten afgestemd en gebundeld worden. Ook het geplande platform dat hieronder wordt beschreven moet mee geïntegreerd worden.
- Om organisaties mee te krijgen die niet of te weinig met duurzaamheid bezig zijn, is sensibiliseren erg belangrijk en veel bestaande initiatieven houden daar dan ook verband mee. Sensibiliseren moet gaan over zowel de opportuniteiten als de risico's, zoals de rapporteringsdruk van buitenaf die nog meer zal toenemen. O.w.v. beide wordt verduurzamen onvermijdelijk (zie hoger). VARIO is er echter van overtuigd dat organisaties beter te motiveren zullen zijn om te verduurzamen wanneer de opportuniteiten sterker worden benadrukt. De relance biedt daartoe het uitgelezen momentum. Goede, succesvolle voorbeelden in de verf zetten, is daarbij erg belangrijk. Ook de communicatie in dit verband moet gekanaliseerd gebeuren; verschillende initiatieven mogen elkaar niet voor de voeten lopen.

⁴² <https://archieff-algemeen.omgeving.vlaanderen.be/xmlui/bitstream/handle/acd/229984/Eindrapport%20Groene%20Business%20Modellen.pdf>
⁴³ De Green Deals zijn een instrument vanuit het Departement Omgeving waarin overeenkomsten (deals) worden gesloten om zo via samenwerking en netwerking het vergroenen van de economie te bevorderen. Voorstellen tot Green Deals komen voornamelijk van onderuit. De vijf langst lopende Green Deals in Vlaanderen zijn: GD Gedeelde Mobiliteit, GD Circulaire Aankopen, GD Bedrijven en Biodiversiteit, GD Huishoudelijke Houtverwarming en GD Brouwers. De concrete werking binnen de Green Deals varieert nogal en kan een nadruk hebben op kennis- en ervaringsuitwisseling, maar zou ook kunnen liggen op buitenland veroveren bijvoorbeeld. Voor meer details over het instrument en een evaluatie zie https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Evaluatierapport%20Green%20Deals_09072019.pdf
⁴⁴ <https://futurefitbusiness.org/>

Aanbeveling 10. VARIO verwelkomt een platform waarop duurzaamheidsdata van Vlaamse bedrijven op transparante wijze worden verzameld.

MVO Vlaanderen en het team groene economie van het Departement Omgeving, werken aan een Vlaams publiek dataplatform over duurzaamheid binnen bedrijven.⁴⁵ Het platform moet een consistente en vergelijkbare set van duurzaamheids- en transparantiemaatstaven bieden, waaraan bedrijven zichzelf vrijwillig kunnen toetsen of waaraan ze door derden getoetst kunnen worden. Naar het initiatief werd oorspronkelijk verwezen als de 'transparantiebenchmark'.⁴⁶ Wat betreft internationale voorbeelden, sluit de Duitse duurzaamheidscode het meeste aan bij waar men naartoe wil.⁴⁷ Het is bedoeling het platform te aligneren met Europese initiatieven en daarbinnen internationale kaders te vertalen naar een lokale context en een KMO-niveau. De tool tracht een antwoord te bieden op de nood aan data (kwantitatief en kwalitatief) die zal ontstaan door de (verdere) verplichtingen en wetgeving op het Europees niveau.

Via het platform wil men Vlaamse organisaties stimuleren om hun bedrijfsvoering te verduurzamen. In een eerder rapport werd aangetoond dat verhoogde transparantie kan leiden tot het versnellen en versterken van duurzame bedrijfsmodellen, en dat het de drempel naar verduurzaming van bedrijfsmodellen verlaagt. Uit de haalbaarheidsstudie bleek dat er bij organisaties/bedrijven behoefte is om aan het platform ook kennisontwikkeling en praktijkuitwisseling te koppelen.

- Op basis van zijn verder onderzoek in het kader van dit vervolgadvis, stelt VARIO dat alternatieve oplossingen wellicht te verkiezen zijn boven de verplichte (*light*) rapportering voor alle bedrijven, die de raad onder voorbehoud suggereerde in zijn advies 17. Dit om de administratieve lasten, die al erg hoog zijn⁴⁸, niet nog verder te verhogen. Het platform lijkt dan een mogelijk alternatief.
- Het platform heeft nog niet definitief vorm gekregen en zal volgens VARIO positief zijn als het voldoet aan een aantal voorwaarden, als het bijvoorbeeld (inderdaad) automatisch gegevens bij elkaar zet die sowieso al ingediend moeten worden bij verschillende (overheids)instanties en dus weinig of geen extra administratieve last inhoudt. Ook de internationale (Europese) alignering zal essentieel zijn.
- Volgens VARIO zal ook bij toekomstige, verdere doordrijving van rapporteringsverplichtingen op Europees niveau, dit soort instrument nuttig blijven als vertaling naar het Vlaamse niveau en een Vlaamse context.

⁴⁵ Sustenuto (2020). [Haalbaarheidsstudie transparantiebenchmark. Eindverslag.](#)

⁴⁶ De naam is geïnspireerd door het Nederlandse initiatief met die naam <https://www.transparantiebenchmark.nl/>. De Vlaamse vorm zou wel een andere invulling krijgen.

⁴⁷ <https://www.deutscher-nachhaltigkeitskodex.de/>

⁴⁸ EcoVadis is een voorbeeld van loodzware rapportering. <https://ecovadis.com/nl/>

3.3. Aanbevelingen op niveau overheidsinstellingen

3.3.1. Vlaams Agentschap voor Innoveren en Ondernemen (VLAIO)

Op verschillende manieren is duurzaamheid en maatschappelijke impact al deel van de werking van VLAIO. Via de IPCEI's batterijen en waterstof zet VLAIO in op klimaat. Er zijn ook initiatieven rond circulaire economie en *health*. Daarnaast wordt sinds begin dit jaar, i.h.k.v. innovatiesteun, naast economische ook maatschappelijke valorisatie aanvaard, loopt er een proefproject om na te gaan op welke SDG's VLAIO-steun impact heeft en startte VLAIO een TAFTIE (The European Network of Innovation Agencies) project over een grotere maatschappelijke impact voor innovatie-agentschappen met de SDG's als kader. In zijn communicatie heeft VLAIO al aandacht voor goede voorbeelden van duurzame bedrijven⁴⁹ en is er momenteel bijvoorbeeld een aparte campagne over circulaire economie⁵⁰. Om de SDG's in de gehele werking van VLAIO te verweven moet men echter nog verder gaan.

Aanbeveling 11. Neem het verduurzamen van alle bedrijven op in de missie van VLAIO.

- Neem in de eerste plaats het verduurzamen van alle bedrijven op in de missie van VLAIO. Het uiteindelijke doel moet zijn duurzaamheid in de kern van bedrijven te krijgen, maar daartoe zijn tussenstappen nodig: informeren, sensibiliseren en stimuleren via instrumenten en diensten. Hierin heeft ook het netwerk van VLAIO, met name de clusters een grote rol. De clusters hebben nu al de opdracht om bedrijven mee te nemen in de transitie.
- Zoals FIT (zie verder), zou VLAIO op zijn minst alle gesteunde bedrijven kennis moeten laten nemen van de SDG's.
- VLAIO kan – weliswaar de vraag van VARIO om meer bundeling van initiatieven niet vergetend (zie hoger) - in zijn communicatiekanalen bedrijven nog meer sensibiliseren over de opportuniteiten in het kader van de SDG's, onder meer door goede voorbeelden in de verf te zetten. In de communicatie zou men ook explicieter naar de SDG's kunnen verwijzen en bijvoorbeeld systematisch de icoontjes van relevante SDG's opnemen.
- In de evaluaties van VLAIO-steun moet meer bekeken worden of die ook maatschappelijk rendeert. Dit sluit aan bij het advies van het economisch relance comité⁵¹ om de additionaliteit en objectieven van overheidssteun ook te optimaliseren op gebied van duurzaamheid.

⁴⁹ Zie bijvoorbeeld: <https://www.vlaio.be/nl/ondernemersverhalen>

⁵⁰ <https://www.vlaio.be/nl/begeleiding-advies/dossiers/circulaire-economie/naar-een-circulaire-toekomst>

⁵¹ Economisch adviescomité (2020). *Vlaanderen welvarender, weerbaarder en wervender*. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/rapporten-economisch-en-maatschappelijk-relancecomite>

Aanbeveling 12. Bouw de SDG's structureel in de werking van VLAIO in.

- De verwevenheid van duurzaamheid in de werking van VLAIO betekent onder meer dat de VLAIO-staf zelf voldoende vertrouwd moet zijn met principes van duurzaam ondernemen en de drie trappenniveaus die we daarin onderscheiden.
- Duurzaamheid moet in de ruime betekenis van de SDG's ingevuld worden, en mag zich niet beperken tot vergroenen en energie besparen, zoals nu overwegend gebeurt. Het is natuurlijk wel zo dat het instrumentarium van VLAIO momenteel vooral instrumenten rond die aspecten bevat.
- Koppel het verduurzamen van bedrijven aan andere transformaties, zoals bijvoorbeeld al gebeurt voor digitalisering, in het kader van de transitieprioriteit 'industrie 4.0'⁵².
- Binnen de organisatie moet een duurzaam businessmodel canvas gehanteerd worden waarbij *purpose* en *profit* samengaan i.p.v. het klassieke model dat enkel op *profit* is gericht.⁵³
- VLAIO vraagt maatschappelijke of economische meerwaarde in onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten (gemonetariseerd, maal 10 op een periode van 5 jaar). Dat is een verbetering t.o.v. een focus op puur economische valorisatie. Er moet echter bewaakt worden dat er op deze manier geen *greenwashing* gebeurt en dat objectief kan geëvalueerd worden of de maatschappelijke meerwaarde die de aanvrager inschat realistisch is. Momenteel ontbreekt ook elke vorm van controle of opvolging van het effectief behalen van de verwachte valorisatie.
- Bedrijfstypes die bij uitstek geschikt zijn om duurzaam te ondernemen, zoals coöperaties, zouden intern binnen VLAIO meer bekend moeten zijn en ook extern meer bekend gemaakt moeten worden.
- Het is een misverstand dat duurzaam ondernemen altijd gepaard gaat met langere terugverdientijden. Duurzame innovaties kunnen ook leiden tot snelle valorisatie en korte terugverdientijden. De benadering vanuit de overheid, financiële instellingen en investeringsmaatschappijen moet voluntaristischer op dat vlak. *“Bedrijfsleiders geven aan dat ook de financiële instellingen, de investeringsmaatschappijen en de overheid bij het toekennen van innovatiesteun zelf de klemtoon leggen op voldoende zekerheden voor snelle valorisatie en op korte terugverdientijden.”*⁵⁴

Aanbeveling 13. Steun binnen VLAIO enkel innovaties die een globaal positieve bijdrage leveren aan de SDG's.

- VLAIO zou enkel innovaties mogen steunen die een globaal positieve bijdrage leveren aan de SDG's, dat wil zeggen dat de positieve impact ervan duidelijk sterker doorweegt dan eventuele negatieve effecten. Bedrijven gaan namelijk niet (altijd) uit zichzelf kiezen

⁵² Zie ontwerp vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling en bijbehorende documenten.

<https://beslissingenvlaamse-regering.vlaanderen.be/?search=duurzame>

⁵³ Het model dat VLAIO nu gebruikt is het Business Model Canvas van Osterwalder. Alternatieve canvassen zijn het Flourishing Business Model Canvas van Upward en het Triple Layered Business Model Canvas. Deze nemen de *purpose case* mee in de *business case*. Zie ook Verboven, H. (2021). [Beter Ondernemen](#). Universitas.

⁵⁴ PWC, rapport in opdracht van het Departement Omgeving (2019). [Groene business modellen. Hoe kunnen bedrijven ermee aan de slag?](#) <https://archieff-algemeen-omgeving.vlaanderen.be/xmlui/handle/acd/229984>

voor meer radicale en duurzamere innovaties, omdat ze innoveren binnen wat ze al doen, de zogenaamde *path dependence* (Aghion⁵⁵). Bedrijven die verbrandingsmotoren maken, hebben bijvoorbeeld al te lang geprobeerd deze via innovatie te optimaliseren, i.p.v. over te schakelen op meer duurzame, elektrische wagens en daarin te innoveren. Het wordt zeker geen eenvoudige opdracht om op die manier te selecteren. Het vereist dat bedrijven niet alleen hun positieve impact maar ook de negatieve aangeven. Hiervoor kan VLAIO zich laten inspireren door het 'do no significant harm' principe⁵⁶ dat op Europees niveau bestaat. Het zal vaak verre van éénduidig zijn wat nu precies wel of niet duurzaam is, en welke impact het zwaarst doorweegt. Dan zullen ethische discussies en (politieke) keuzes nodig zijn. Daarnaast is er het risico dat voor de aanvragers van steun, de globaal positieve impact van hun innovatie aantonen extra lasten met zich zal mee brengen. Ondanks de obstakels en het onvermijdelijke leerproces dat het zal zijn, is enkel innovatie steunen die een globaal positieve bijdrage levert aan de SDG's volgens VARIO een weg die moet ingeslagen worden.

Aanbeveling 14. Maak binnen VLAIO nog meer gebruik van de expertise van MVO Vlaanderen.

De Vlaamse Overheid heeft binnen het Departement Werk en Sociale Economie (WSE) een kenniscentrum duurzaam ondernemen, MVO Vlaanderen⁵⁷, met een ruim aanbod aan instrumenten en informatie met als doel organisaties te helpen om duurzaam ondernemen in de praktijk te brengen.

- De versmelting, tegen het einde van de huidige legislatuur, van het Departement Werk en Sociale Economie en het Departement Economie, Wetenschap en Innovatie, waar VLAIO onder valt, creëert opportuniteiten. Het zou minstens moeten leiden tot een meer intense samenwerking en afstemming tussen MVO Vlaanderen en VLAIO.

3.3.2. Flanders Investment & Trade (FIT)

FIT heeft als missie het duurzaam bevorderen van de export van Vlaamse ondernemers en het duurzaam aantrekken van buitenlandse investeerders. Verduurzamen van Vlaamse bedrijven zit ook in de doelstellingen en KPI's van FIT vervat, zoals is te lezen in het ondernemingsplan 2020:⁵⁸

- OOD 1.7 Bijdragen tot de sensibilisering van Vlaamse bedrijven over maatschappelijk verantwoord internationaal ondernemen via sensibiliserende en informatieve acties.
- KPI 1.7 Jaarlijks een actieplan maatschappelijk verantwoord internationaal ondernemen uitvoeren.

Concreet uit zich dat in de volgende acties:

- Bedrijven die steun krijgen van FIT moeten kennisnemen van de SDG's en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen⁵⁹. Concreet houdt dit in dat ze daarvoor een vak moeten aanvinken in de steunformulieren.

⁵⁵ Hoofdstuk 9. *Green Innovation and Sustainable Growth*. In Aghion, Ph., Antonin, C. & Bunel S. (2021). *The Power of Creative Destruction*. Economic Upheaval and the Wealth of Nations. Harvard University Press.

⁵⁶ Volgens dit principe mogen geen activiteiten ondersteund of uitgevoerd worden die aanzienlijke schade toebrengen aan één van de zes milieudoelstellingen uit de EU taxonomy (Artikel 17). Zie bijv. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/c2021_1054_en.pdf

⁵⁷ <https://www.mvovlaanderen.be/>

⁵⁸ <https://www.flandersinvestmentandtrade.com/sites/corporate/files/Ondernemingsplan%20FIT%20%202020.pdf>

⁵⁹ <https://www.oecd.org/corporate/mne/>

- FIT heeft een webpagina waarop informatie verzameld is over maatschappelijk verantwoord internationaal ondernemen, en maakte ook een gids 'Verduurzamen van Internationaal Ondernemen' (2018), in samenwerking met CIFAL Flanders.⁶⁰
- Binnenkort komt er een extensie voor internationaal ondernemen van de Sustatool (zie hoger) online, de Sustatrade.
- FIT is *SDG-pioneer* en volgt het traject om door te groeien naar *SDG-champion*.⁶¹ Men wil daarbij onder meer werk maken van een afwegingskader waarbinnen elke vorm van dienstverlening wordt afgewogen tegen de SDG's. Het moet ook fungeren als ethisch kader om beslissingen te nemen en keuzes te maken, en die naar buiten ook te verantwoorden.

VARIO denkt dat FIT nog sterker kan inzetten op de SDG's. De SERV maakte recent ook een advies over duurzaam internationaal ondernemen met aanbevelingen voor hoe Vlaanderen daarin een meer ambitieuze rol kan opnemen.⁶²

Aanbeveling 15. Zet met FIT nog meer in op het internationaal competitiever maken van onze bedrijven via verduurzamen en help hen opportunititeiten gelinkt aan de SDG's te grijpen.

- De doelstelling(en) en bijbehorende KPI('s) moeten ambitieuzer als het menens is om onze bedrijven via verduurzamen internationaal competitiever te maken en opportunititeiten te helpen grijpen.
- Alle FIT-werknemers moeten daarvoor de nodige kennis en vaardigheden hebben.
- De sensibilisering van bedrijven kan dwingender dan via een kennisname van de SDG's, zonder dat daarom zo ver moet gegaan worden als in Nederland waar steun wordt gekoppeld aan effectieve maatregelen.⁶³
- FIT verzamelt informatie per land op zijn website⁶⁴ en zou daar niet alleen kunnen wijzen op risico's maar ook aandacht kunnen schenken aan waar de *business opportunities* liggen voor onze bedrijven in het kader van de SDG's.⁶⁵

⁶⁰ <https://www.flandersinvestmentandtrade.com/export/internationaal/internationaliseren/maatschappelijk-verantwoord-ondernemen>

⁶¹ Zie VOKA Charter Duurzaam Ondernemen. <https://www.voka.be/vcdo>

⁶² SERV (2021). *De vlucht vooruit met internationaal ondernemen*. Advies. <https://www.serv.be/serv/publicatie/advies-vlucht-vooruit-duurzaam-internationaal-ondernemen>

⁶³ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/internationaal-ondernemen/kennis-en-informatie/maatschappelijk-verantwoord-ondernemen-mvo-het-buitenland/uitvoeringsbeleid-mvo>

⁶⁴ <https://www.flandersinvestmentandtrade.com/export/landen>

⁶⁵ Zie ook Vlaams Parlement, schriftelijke vraag nr. 287, van Wouter Vanbesien, 15 juni 2018. <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1415019>

3.3.3. Overheidssteun aan bedrijven via andere kanalen

Aanbeveling 16. Zet via alle mogelijke overheidssteun bedrijven aan tot verduurzaming in de ruime betekenis van de SDG's.

- Net als VLAIO en FIT moeten ook de publieke investeringsmaatschappijen duurzaamheid meer verweven in hun werking. Hier zijn ook reeds stappen gezet. LRM heeft in 2020 het officiële VN-duurzaamheidscertificaat 'SDG-pioneer' behaald⁶⁶ en PMV heeft recent een post-investering evaluatiemethode op punt gesteld die resulteert in een geobjectiverde beoordeling van het relatief aandeel van de SDG's in haar totale investeringsportefeuille⁶⁷. PMV plant nu ook een pre-investeringsvisie en -beleid op te zetten, met in eerste instantie een verfijning van de uitsluitingsgronden. Volgens VARIO, zou men via de investeringsmaatschappijen ook enkel nog initiatieven met een globaal positieve impact op de SDG's mogen financieren.
- In het welvaartsfonds⁶⁸, één van de vier luiken van het Vlaamse herstelplan na de covidcrisis, is 'duurzaam en ethisch handelen' een criterium voor bedrijven om voor financiering in aanmerking te komen. Terwijl een figuur met alle 17 SDG's is opgenomen op de website van het fonds, wordt duurzaamheid in de tekst verengd tot "*streven naar meer klimaatneutraliteit, energie- en resource-efficiëntie en circulaire projecten implementeren*". VARIO beveelt hier aan om de brede invulling van de SDG's te hanteren.

3.4. Aanbeveling voor het onderwijs

Aanbeveling 17. Zorg voor voldoende kennis en vaardigheden m.b.t. duurzaamheid bij iedereen in de maatschappij.

Om duurzaamheid in de kern van overheid en organisaties te krijgen, moeten de mensen erachter ook de juiste kennis en vaardigheden hebben. Een belangrijk aspect om mee te geven bijvoorbeeld is het systemische van de SDG's, hoe een positieve impact op één doelstelling, negatief kan werken op een andere. Een nieuw, erg doeltreffend medicijn tegen kanker zou bijvoorbeeld kunnen gepaard gaan met een erg vervuילend productieproces. Op het gebied van onderwijs zijn al tal van initiatieven lopende, zie bijvoorbeeld onder de koepel van het STEAM+ project waarin VARIO als beleidspartner is betrokken.⁶⁹ In managementopleidingen, aan onder meer Vlerick of de AMS, is er al aandacht voor duurzaamheid⁷⁰, en aan de U Antwerpen konden alle studenten bijvoorbeeld het recent verschenen boek 'Beter Ondernemen' van prof. Hans Verboren krijgen. Onderwijs heeft ook een invloed op het belang dat burgers en andere maatschappelijke actoren aan duurzaamheid hechten. Hoe groter dat is, hoe meer bedrijven zich op duurzaamheid zullen richten (de markt wordt groter) en duurzaam zullen innoveren en

⁶⁶ Zie VOKA Charter Duurzaam Ondernemen. <https://www.voka.be/vcdo>

⁶⁷ PMV (2020). Jaarverslag. https://www.pmv.eu/sites/default/files/publications/jaarverslag_2020.pdf

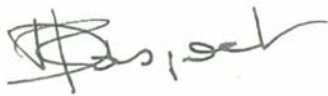
⁶⁸ <https://www.welvaartsfonds.eu/>

⁶⁹ <https://rega.kuleuven.be/tidi/tidi-challenges/steam-in-higher-education>

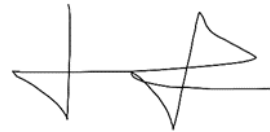
⁷⁰ Voor de rol van managementopleidingen zie: Moratis, L & Melissen, F. (2021). Bolstering responsible management education through the sustainable development goals: Three perspectives. *Management Learning*. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1350507621990993>

ondernemen (zie Aghion⁷¹). Anderzijds staan onderwijsinstellingen onder (maatschappelijke) druk om meer op duurzaamheid in te zetten, zowel wat de opleidingen zelf betreft, als in het kader van hun interne werking, personeelsbeleid, reisbeleid enz.

- VARIO beveelt aan om onderwijs m.b.t. tot duurzaamheid zoveel mogelijk te integreren in álle curricula en het aan te grijpen om (docenten en studenten uit) verschillende disciplines bij elkaar te brengen (transdisciplinariteit).



Danielle Raspoet
directeur



Lieven Danneels
voorzitter

⁷¹ Hoofdstuk 9. [Green Innovation and Sustainable Growth](#). In Aghion, Ph., Antonin, C. & Bunel S. (2021). *The Power of Creative Destruction. Economic Upheaval and the Wealth of Nations*. Harvard University Press.



4. SAMENSTELLING KLANKBORDGROEP

Lieven Danneels, VARIO-voorzitter
Marion De Bruyne, Vlerick Business School
Lieve Jacobs, CERA
Johan Martens, VARIO-raadslid
Leen Van den Neste, VARIO-raadslid
Olivier Van Haute, Degroof Petercam
Marc Van Sande, VARIO-raadslid
Peter Wollaert, CIFAL

5. LIJST VAN GERAADPLEEGDE EXPERTEN

Arne Daneels, Departement Omgeving
Bie De Keulenaer, MVO Vlaanderen
Koen Miseur, Departement Omgeving
Leo Van de Loock, VLAIO
Jan Van Den Einde, FIT
Gert Van Eeckhout, MVO Vlaanderen



Dit advies is voorbereid door de VARIO-staf:

Veerle Linseele

Danielle Raspoet

VARIO

Vlaamse Adviesraad voor
Innoveren & Ondernemen



Vlaanderen
is ambitieus

Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen

Koning Albert II-laan 35 bus 9

1030 Brussel

+32 (0)2 553 24 40

vario@vlaanderen.be

www.vario.be